

הרב חזקיהו יוסף כהן

רב משחטת "עוף-ברכה" - אשדוד
שע"י רשת צרכניות "ברכת-הארץ"

תמצית השאלות והבירורים שנתעוררו לאחרונה בנוגע לטהרת העופות והביצים בימינו

בעזה"י מוצש"ק פרשת ויצא, אור ל' כסלו שנת תשנ"ט

לתועלת העניין נסכם בקצרה את השאלות והבירורים שעוררנו לאחרונה לגבי טהרת ה"עופות" וה"ביצים" — ולהדגיש בזאת כי כל האופנים המבוארים בזה אינם רק בתאוריה בעלמא, אלא דברים שנוכחתי בהם במציאות בשטח, ונראה שבימינו כל אלו הפרטים נוגעים הלכה למעשה.

מח"מ 1234567

א. "מסורת" בתרגולים המשונים

בנוגע לזני התרגולים שצווארם אדום וערום מנוצות — ובפרט אותם זנים שמאדימים בעת כעס או התרגשות, לאחר מכן כשנרגעים מלבינים חזרה [שלא כמקובל אצל כלל בעלי החיים שמאבדים את הצבע בעת כזאת], שהאודם מתפשט אז גם על כל חלק התחתון של גוף התרגול;

א] למנהגו דפרשינן מ'תרגולים-המשונים'; האם מיקרי 'תרגול-משונה' לענין זה, כאשר השינוי קיים גם בגוף התרגול.

ב] לגבי מה שהתפרסם שבשוק מחנה-יהודה בירושלים שחטו בעבר את זה הזן, מתברר¹; שלא מדובר בזה הזן, מדובר בעופות שצווארם אכן היה ערום מנוצות, אך צבע עור הצוואר היה רק נוטה לאדום — במפורש לא כדם ממש, כמו"כ היה הצבע יציב ולא מתחלף — כמו בעופות

הנזכרים. כמו"כ מתברר; שהיתה זו אך תקופה קצרה בלבד כאשר הובאו עופות אלו במיוחד לשם כך מחו"ל — מחמת מחסור שהיה אז בעופות, וגם בזה הזן החרדים לדבר ה' החמירו אז שלא לאכלם.

מח"מ 1234567

האם מיקרי 'קבלת-מסורת' באופן זה — למרות שבפוסקים [עוד מלפני כ-200 שנה והלאה] מובא שלא לאכלם. בפרט שאם נתיר בזה הזן, הלוא בעקבות זאת יש לנו להתיר גם את כל שאר העופות שהיו שוחטים שם כמו 'ברבורים' ו'שלווים' וכל כה"ג.

ג] מהחזו"א [יו"ד; סי' י"א, סק"ה] משמע שכהיום לא ניתן לקבוע מסורת חדשה: מהו לגבי סברת ה'ערוגות-הבושם' [הובא בדרכ"ת סי' פ"ב ס"ק כ"ו — בדבר ה"אינדיק"]; דעוף שהוא שכיח ומתגדל בביתנו לאלפים ורבות, ומכירין אנו בו טובא שאינו דורס, אין בו חובת מסורת. האם באופן כללי

1. מצו"ב חלק ממכתב שאלה להרב חיים חזן שליט"א שוב דמחנה יהודה ותשובתו הרמחה.

ניתן בימינו לקבוע מסורת מכח זה, או בניד"ד אם יעיד אדם גדול מאחינו הספרדים — הרגילים בזה העוף — שאינו דורס [יעויין בדרכ"ת; סי' פ"ב, ס"ק ל"ו-ל"ז].

א. מה הדין של אותם הצאצאים שצווארם ערום רק חלקית ב"ומה להאם, כאשר גם צבע האדום אינו עובר בדרך כלל [כי זהו חוק ב'טבע התורשה', שצבע ה'בהיר' יגבר על ה'כהה'], האם מיקרי נדמה להאם [בשו"ת מהרש"ג בסי' קס"ט — משנת תרס"ד, פסק בכה"ג; שלא לעשות מזה צעקה, אך גם לא לשחטם. אך יש לציין דשם איירי כשלא נעשה הדבר בידי אדם].

ב. היות שבתקופה זו; הצוואר ערום רק מב' צידיו — מימין ומשמאל, ונוצות העורף מחפות בארכן עליהם [וניכר ביותר כשיסובב העוף את ראשו או כשנוצותיו רטובות], האם מיקרי שינוי בכה"ג.

ג. מהחזו"א [יו"ד; סי' י"ג ס"ק י"א, ובסי' י"ד ס"ק י"ב] משמע; שאם האם היא זאת המשונה, להפורשים מ'התרנגולים-המשונים', הצאצאים אסורים גם בדליכא בהם שום שינוי בדומה להאם [והגם דמשמע שם; דמעיקר הדין סגי בגס"ט, אך לענין זה לא משמע דחילק כן. דהא לדבריו כאשר האם היא זאת ה'משונה' ואין בצאצאים שום שינוי בדומה לה, הרי זו אותה רמה — גם לגבי שינויים בעלמא [דהא לא איירי משינויים של 'סימני-סומאה'], בדיוק כמו כשהאב הוא זו; ה'משונה' והצאצאים יש בהם אותם שינויים בדומה לו, שבכה"ג כתב ד'אסורים-ל'עולם' הגם דאית בהו גס"ט], ובניד"ד האם היא זאת ה'משונה'.

ד. לפי מה שנתבאר עתה מדברי החזו"א; לא נדע מה נעשה. כאשר גם

בכל הדורות היו נוהגים לפרוש מאלו העופות המעופפים, מפאת היותם 'עופות בר'; מהו לגבי אותן 'תרנגולות-מעופפות', שמבלי שנדע הרגיל אותנו לאכול מ'ביציהן'.

כמו"כ מה דין אותם 'תרנגולי-בר' שהם 'אוכלי-בשר' [-לא מבושל] בצורה מאוד פרועה ובולטת — ביחס לשאר תרנגולים [שגם הם מנקרים פה ושם בבשר חבריהם המוטל מת לפנייהם, אך לאכול ממש אינם אוכלים רק בשר מבושל].

ב. זוז"ג — בידי אדם

א. הדין לגבי כל אחד מג' אופני ההרכבות הנהוגים אצל העופות; א'. 'הכלאה טבעית' — המתחדשת בכל עת. ב'. החדרת גנים מזן שונה בגוף חי. ג'. החדרת גנים מזן שונה לזרע [— כאשר ה'גנים' בחלקם מופקדים; על אברים, או נפח בשר, וכדו'. ובחלקם רק על דברים שאינם משמעותיים, כמו: גובה רגליים, צבע, וכדומה].

בימינו כפי הנראה [— כמעט בבירור מוחלט]; את ההתחלה של הזן מרכיבים ע"י 'הזרעה מלאכותית', בזרע שהוחדרו בו 'גנים' מסומנים לפי הצורך [שיטה זו קלה ומבטיחה יותר משיטת ה'הכלאה הטבעית' או החדרת ה'גנים' לגוף חי]. לאחר מכן כדי להגדיל את התפוקה ברמה-מסחרית, נעשית ההכלאה בין הטובים שבהם בצורה טבעית המועדפת מכל הבחינות.

חשוב לציין שוב שכל אלו הדוגמאות הוכחו כקיימים באופן מציאותי בשטח.

ד. בהגדרת דין "חולק-אבצעותיו"

א. מה דין עוף שפעמים 'חולק-אבצעותיו' ופעמים לא;

א. מדברי הש"ך והשפ"ד בסק"ח, משמע לכאורה; דגם בעוף שיש בו גס"ט, אם עושה כן מידי פעם, דינו כ'חולק-ודאי לכל דבר.

ב. הרבה עופות טמאים, 'חולקין-אבצעותיהם' רק לפרקים.

ג. מסקנת רוב הראשונים, דהסיפא של ר"א ב"צ, דעוף שאינו 'חולק-אבצעותיו' טהור, הוה רק 'ספק-טהור'; וא"כ איך יבוא ה'ספק' ויוציא מכח ה'ודאי' כשאנו רואים שמדי פעם הוא 'חולק-אבצעותיו'. מה גם שפעולה זו של 'חלוקת-האבצעות' — שלוש לכאן ואחת לכאן איננה סתירה כלל וכלל לפעולת 'חלוקת-האבצעות' — 'שתים לכאן ושתים לכאן', דהא הרבה עופות שנפסק להלכה שהם דורסים אינם 'חולקין אבצעותיהם' כלל וכלל.

ד. עוף ה'תוכי' אכן 'חולק-אבצעותיו' באופן מתמיד, אך לעומת זאת; 1. אינו דורס. 2. אינו אוכל בשר [א"כ הוא מבושל], רק קטניות. 3. יש לו זפק וקורקנו נקלף. כך שלכאורה אי אפשר להביא ממנו ראיה, ש'חולק אבצעותיו' מיקרי רק כשעושה כן באופן מתמיד. מה גם שה'תוכי' [-שלא כמו בשאר עופות טמאים] אינו מסוגל במציאות לקמט אבצעותיו באופן של 'ג' לכאן וא' לכאן', ואולי הוה בריה שנבראה בה האופן מבלי שיהיה לזה כל קשר ל'טבע הדריסה', דדוקא כאשר באופן רגיל הוא 'חולק' — 'ג' לכאן וא'

ידענו בבירור גמור, שכל 'תרנגולי-הפטם' נעשו בהם הרכבות מכל סוגי 'התרנגולים-המשונים' [ואת זאת יש לציין שתמיד האם היא ה'משונה', שכן בעופות, האם היא בעיקר הקובעת לגבי תכונות ה'תורשה'], כך שגם בדליכא שום סימן ושינוי בצאצאים הדבר לכאורה אינו לכתחלה.

ג. מאחר והחקלאים מחדשים בכל עת מינים חדשים — הדומים, האם מקרי 'מין-חדש' עכ"פ לגבי כל שינוי שיימצא בהם, דהא לא ידענו מאיזה מינים הם מורכבים.

ד. לאחרונה הכליאו החקלאים את אחד מזני הפטם הנזכרים [שכאמור הם צאצאי אותה האם שצווארה מאדים וערום מנוצות], עם אותה האם — שחלק מבני אותו המין נמצאו כאשר הם 'חולקים-אבצעותיהם' [ברוב המקרים הם 'חלקו-אבצעותיהם' מפעם לפעם, רק בזן אחד [או תת זו] נמצא בהם אחד בודד ש'חלק-אבצעותיו' בכל עת], מה דין עופות אלו.

ג. בהגדרת דין "דורס" בעופות

א. תרנגול שבאמצע אכילתו עיכב את המאכל ברגלו כדי שלא ינוד; מה דינו, ודין כל בני אותו המין [מהט"ז ומהמשב"ז בסק"ב, וכן מהזבחי צדק בסק"ז, משמע לכאורה; דאפשר לסמוך בזה על המתירים]

ב. תרנגול שאוכל מבשר חבירו מיד לאחר השחיטה — בעודו חי ומפרפר, מה דינו ודין שאר בני מינו.

ג. תרנגול שאוכל מבשר בני מינו כשהם חולים או חלשים — בעודם חיים, מה דינו ודין שאר בני מינו.

אוצר החכמה

ה. בהגדרת הדין "מותחין לו משיחה"

א] כשמעמידין אותו ע"ג ו'חוט' וניכר שהעוף נתון ללחץ מיוחד הסובבים אותו, האם אפשר להביא ראיה מבדיקה כזו.

ב] כשמעצמו נעמד ע"ג ה'חוט'; האם צריך ה'חוט' להיות 'מתוח' מאד, או שאם אנו רואים שהעוף נתלה ע"ג זה ה'חוט' פעם אחר פעם באופן הנזכר, הרי ו'מתחלה קא מייטב בדעתיה דיכול לעמוד ע"ג אותו ה'חוט' ב'ציבות'.

וממה שפסק הב"ח דה'חולק-אבצעותיו' בסתמא הוה רק 'ספק-טמא': משמע לכאורה; שדוקא ה'אי-יציבות' שקיימת ע"ג ה'חוט', היא ההוכחה והמבחן לאותה 'שעת-אמת' של ה'דריסה', שנס אז הוא אינו עומד ב'יציבות' כאשר המאבק בין ה'דורס' ל'נדרס' בעיצומו. וכזאת אנו גם למדים לכאורה, ממה שאנו רואים מפשיטות לשון הפוסקים; שה'חוט' עויף מ'מוט' לענין זה.

ג] עוף שנעמד ע"ג ה'חוט' כשהוא 'חולק-אבצעותיו' בב' רגליו, ומיד שינה תנוחת רגליו כשל 'עוף-טהור'; האם שייך בכלל להגדיר עמידה כזאת כ'חולק-אבצעותיו' ב'מקרה' — המבואר בדברי החת"ס הנ"ל, או דהוה כאילו נפל דרס דבכל אופן לא מיקרי 'דריסה' (יעויין סי' נ"ז, ס"ז).

ו. בדעת הש"ך — לגבי "מסורת בטעות"

בדעת הש"ך בסי' פ"ב טק"ו; דמין שנמצא ש'חולק-אבצעותיו', בטלה המסורת מכל המין, דקבלה בטעות הוא;

לכאן' וכשמעמידין אותו ע"ג ה'חוט' הוא 'חולק' — 'ב' לכאן וב' לכאן', בזה קאמר ר"א ב"צ דמוכח דמטבע ה'דריסה' קאתי.

ה. מדברי החת"ס (בסי' ע"ד) משמע דאף אם 'חלק אבצעותיו' ב'מקרה' ממש די בזה כדי לאוסרו [דרך בכה"ג יובן מה שהקשה בשביל מה נצרך למתוח ה'חוט'], וכ"ש כשמדי פעם הוא 'חולק' כן.

ב] בד"כ 'חלוקת-האבצעות' אצל העופות נעשית באופן שתמיד ב' האמצעיות לעבר צד הקידמי, וב' הצדדיות לעבר צד האחורי [וכן הוא בעוף ה'תוכי', אלא שכבר הזכרנו דאפשר שאין להביא ממנו ראיה]. האם ניתן ללמוד מכך שרק בכה"ג מיקרי 'חולק אבצעותיו', או דבכל גווני הוה 'סימן-טומאה', וכדמשמע מפשיטות לשון הגמרא והפוסקים דכל ש'חולק-אבצעותיו' — ב' לכאן וב' לכאן הוה סימן טומאה [יעויין בפירוש המשניות להרמב"ם; דהוה כאילו תופס דבר בידו, וא"כ ליכא נפקותא בזה]. וכבר ראיתי עוף [הנקרא בלשונם — "פורפירה"] שבאופן קבוע הוא תופס את מאכלו רק בין ה'אצבע-יתירה' להסמוכה לה וכך הוא אוכל, כך שנראה שאופן תפיסת המאכל בין האצבעות אינו קבוע בכל העופות בשוה, ולדינא אפשר דליכא בזה שום נפקותא.

ג] עוף ש'חולק-אבצעותיו' רק ברגל אחת, מה דינו. ולכאורה בזה אהני לן מה דנקטה המשנה (חולין נ"ט). בלשון: 'החולק את רגליו', דמשמע דוקא ב'ב'-רגלים' [הגם דרש"י פירש שם דקאי על 'אבצעות-הרגליים']. וכן אנו רואים הרבה תרנגולים שעושין כן.

רש"י שם היה זה רק 'סימן-דריסה' —
יעויין שם) אסרו את המין כולו].

[2234567]

ג] מה הדין בזה לגבי אותן
ה'תרנגולות-המוצלבות' שמביציהן אנו
אוכלין [ב'מסילות' ישנו עוד סוג תרנגולים
הנקראים: "רוקים [עופות מאוד גדולים] —
אשר ביציהן — שאינן משובחות כ"כ
בטעמן, מיועדות רק לתעשיה כמאפיות
וכדו'], שמיעוט מהן נמצאו כאשר מדי
פעם הם 'חולקין-אצבעותיהם' ע"ג
חוט-החשמל המתוח לאורך הלול [רק בזו
אחד מאותו 'אב-טיפוס', נמצא עוף אחד בודד
ש'חולק אבצעותיו בכל עת], ולא ידוע לנו
כרגע אם מקור התופעה היא באותו
'אב-טיפוס' המקורי, או שהיא תוצאה של
הכלאה באחד מה'תת-זנים' או
מה'תת-תת-זנים' של אותו 'אב-טיפוס'
המקורי.

ולהדגיש בזאת כי במין זה נצפו גם כל
התופעות הנזכרות; א. התנהגותם כ'עופות
בר' לכל דבר; במעופם, בפחדם מפני
הבריות, בשגם הם אוכלי בשר. ב. בעיני
ראיתי בבית השחיטה כאשר אחד מהם —
בעודו אוכל, עיכב את המאכל ברגלו כדי
שלא ינוד. ג. כמו גם את התופעה הנזכרת;
שהיה החמד אוכל בבשר חבירו מיד לאחר
השחיטה — בעודו חי ומפרפר.

א] לכאורה נתכוין להורות בזה גם
באופן שרק חלק מזה המין
'חלק-אצבעותיו', ד'אשתכח' משמע
ב'מקרה' — דומיא דהאי 'תרנגולתא-
דאגמא' (חולין ס"ב:) — יעויין מזה בדברי-
חמודות בפא"ט ס"ק שי"ט], דלדעת כמה
מהראשונים בדקו מתחלה שאינה דורסת
[ומדברי ה"חגורת-שמואל" — המפרש על ה'לבוש'
(ה'לבוש' הוא אחד מהמקורות של הש"ך לדין זה)
משמע לכאורה בפשיטות, דהכונה בזה; אפילו
באופן שרק אחד בודד מכל המין 'חלק' כנזכר];
ואם כן מה הדין כשנמצא רק אחד — או
אחדים מהם ש'חלקו-אצבעותיהם, האם
השאר אסורים באכילה מן ה'ודאי' או מן
ה'ספק'.

ב] האם ניתן לחלק ולומר אצל 'חריג'
היוצא מן הטהורים; שאם ה'חריגה' היא
שחסר לו מהגס"ט, אמרינן אז ד'בעל-מוס'
הוא. אבל אם ה'חריגה' היא בזה שנמצא
כשהוא 'חולק-אבצעותיו' — המורה על
'טבע-הדריסה', דנפסול אז את המין כולו
[לדעת הש"ך], דכל מה שנוגע ל'טבע' הוא
ענין משפחתי ולא שייך להגדיר זאת
כ'מוס' — עכ"פ לגבי דין מסורת [לכאורה
כך אפשר אולי לדייק מתוס' נדה (נ'): [בפירוש
הראשון], דשם נתבאר; דה'זכר' נאסר כי לא
היו לו 'סימני-טהרה', ונאסר כל בודד רק
מחמת דגביל מעפרא. לעומת זאת אצל
ה'נקבה', מיד כשראו ש'דרסה' (ולפירוש

הרב חיים ראובן חזן

1234567

שו"ב עיה"ק ירושת"ו

מסורת העוף המכונה "נשרית"

[לשון השאלה שנשאל הרח"ר חזן שליט"א]

התשובה

הרב חזקיהו יוסף כהן

רב משחטת "עוף-ברכה" – אשדוד

התשובה

בעזה"י יום א' לפר' תולדות, כ"ו
מרחשון תשנ"ט

מעלת כבוד היקר באדם נודע לשול"ת
מוה"ר ר' חיים חזן שליט"א, מותיקי
ומזקני השוביים בירושלים עיה"ק
תובב"א, יאריך ה' שנותיו בטוב ובנעימים.

אחר דרישת שלומו הטוב בהערצה
ובהערכה רבה, אבקש נא בזאת, אם יוכל
כבוד מעלתו לאמת או להכחיש אשר
נתפרסם בשמו [ובשם חבריו השוביים
נ"ע], אודות אותו זן תרנגולים [זכרים
ונקבות] שצווארם אדום וערום מנוצות
[הקרוי אצל המומחים בשם "נשרית" –
ע"ש דמיונם ל"נשר" שצווארו ערום
מנוצות], כי עופות אלו נשחטו בעבר ע"י
השוביים בירושלים עבור קהל החרדים
לדבר ה'.

עלי לציין, כי לי אישית מוכרים 4 תת
זנים מאותו הזן הנזכר – שצווארו ערום
מנוצות;

1. צווארו ערום מנוצות, אך צבע העור
בהיר כרגיל.

2. צבע עור צווארו אדום כדם –
בחלקם יותר ובחלקם פחות, אך באופן
קבוע.

3. עור צווארו – עד בין האגפיים, הוא
המשך אחד של עור ה"כרבות" בצבעו
ובדמותו [אצל הנקבה; רק חלק העליון של
עור הצוואר הוא באופן הנ"ל, השאר בהיר
כרגיל].

אוצר החכמה

4. עור צווארו בהיר כרגיל, אך
מאדים [-כדם ממש] ומלבין חליפות
כאשר העוף במצב של התרגשות או כעס
[שלא כמו אצל שאר בעה"ח – כולל
עופות, שבעת התרגשות הם מאבדים את
צבעם הרגיל].

ואם כי עיקר המכוון במה שפניתי
לכב"מ הוא בנוגע לזה האחרון [מס' 4]
הנוגע עתה הלכה למעשה, אנקש להרחיב
ולפרט מהידוע לו לגבי כל אלו הזנים
הנזכרים.

גם נתפרסם; כי הגאב"ד בירושלים מרן
בעל ה"מנחת-יצחק" זי"ע בירר אצלכם
אודות כל הנ"ל, אבקש בזאת, אם תוכלו
לפרט את כל הידוע לכם מזה, הלכה
למעשה.

בכל הכבוד,

מנא"י,

חזקיהו יוסף כהן

תשובת הרב חיים חזן שליט"א.

הדברים דלהלן נרשמו – לפי בקשתו ובנוכחותו של ר' חיים חזן שליט"א ע"י אחד מבני משפחתו, לאחר מכן אישר זאת בחתימת ידו לא לפני שעבר על הכתוב.

בעזה"י

העופות הנקראים "נשרית" מחמת השינוי שבהם שמחייב מסורת, וכן דעתי נוטה.

(ד) אדגיש כי העופות שנשחטו בזמנו הי' חסרי נוצות בצואר מחמת שומנם או סיבה אחרת וצבע לא כ"כ אדום כמו שנמצא בנשרית אשר הוצגה בפני בתמונה.

(ה) מה שפורסם בשמי על העופות המכונים נשרית ודומיהם בעתו כל שהו שכביכול נשאלתי על דעתי על כך מהגאב"ד וי"ם זצ"ל, הנני להכחיש להר"ם. ועופות מזנים שצוארם מאדים או אדום כדם, כלל לא היו בנמצא בתקופה שבה שחטנו בי"ם.

חיים ראובן חזן שו"ב פעה"ק
(-) מקום החותמת

(א) לפני כ-40 שנה שחטו עופות שהיו חסרי נוצות בצואר ועורם הי' יציב ולא אדום כדם וגם לא מאדים, מתאים לתת-זן מס' 1. העופות הנקראים "נשרית" כפי שהוצג לי בתמונה לא שחטנו כלל, ואינני יודע מסורת לגביו.

(ב) יש לציין כי שחטו את הנ"ל תקופה קצרה מס' שבועות במחנה יהודה, ומקורם מהערכים או המזרח הרחוק, השחיטה של הזן הנ"ל הי' ע"ד הגר"א רום זצ"ל.

(ג) אינני זוכר שהגאב"ד הגריי"י וייס זצ"ל שאל אותי ואכלחל"א את הר' קאופמן זצ"ל בנידון העופות הנ"ל, ומ"מ לדעתי הגריי"י וייס זצ"ל לא הי' מאשר את

אוצר החכמה

תשעה באב נקרא מועד מפני גילוי אורו של משיח

קרא עלי מועד (איכה א, טו) והוא תמוה מהו המועד? ונראה שכל הדברים לא יכלו להבראות אלא אם כן נתקלקלו ונתבטלו ממה שהיו, כגון חטים, ואפרח, שהוא בחינת פושט צורה ולובש צורה. ובחורבן יש בו בהעלם גדול אורו של משיח, ולא יכול להתגלות אורו של משיח אלא אם כן נחרב הבית. ואור של משיח הוא אור גדול, ונברא קודם העולם (פסחים נד, א). וזהו קרא עלי מועד, כי באמת הוא מועד.

(אמרי פנחס עמ' נג)

הרב ש.י. נסים קרליץ
רמת אהרן, בני ברק

נחיצות הבירור

1234567

כ"כ הממונים על השחיטה מגלים שיש
לפעמים שינויים בצורת הורנגול ממה
שאנחנו רגילים מאז.

כ"כ יש כהיום הרבה ביצים ששני
הצדדים כדים והרי הדבר מעורר ספק
בהלכה. [יעוין בפרי תואר פ"ו ס"ק ב']
ובדרכי תשובה כאן פ"ב ס"ק ו הביא
מגליון הבית מאיר שהחמיר מאוד בזה.

אודה מאד אם אוכל לשמוע דעת כת"ר
בזה בבירור המעשה ובהלכה.

נסים קרליץ

בס"ד, יום ט' טבת תשנ"ט

1234567

כבוד הרבנים הגאונים בית דין צדק
בירושלים עיה"ק שליט"א

אוצר החכמה אחדש"ת

בנדון התרגולים המצויים בינינו.

אחרי שהמצב כיום בעולם וגם בארץ
שהעוסקים בזה, עושים פעולות שונות
להרכיב מיני תרגולים שונים באופנים
שונים בודאי מוטל עלינו לפקח על
הדברים, אחרי שיש מינים שאין לנו מסורת
עליהם כמובן.

* * *

אוצר החכמה

הרב ש.י. נסים קרליץ
רמת אהרן, בני ברק

לעיון ולהכרעת אלו שמוטל עליהם להכריע
בדבר. ותקוותינו שהדברים יגביאו תועלת
בענין.

והנני חותם בברכה יזכה כת"ר להרבות
פעלים לזכות הרכים ולהצילם ממכשול
מתוך שלום ושלום ורב טוב

נסים קרליץ

בס"ד, יום י"א טבת תשנ"ט

כבוד הרב חזקי' יוסף כהן שליט"א
הממונה על השחיטה בבית המטבחים

שלוח"ט

הנני בזה להוקיר ולהעריך פעולת כת"ר
לברר ולעורר על החששות בעופות הנפוצות
בינינו בארץ ובחו"ל. שכירר הדבר המעשי
וגם צדדי ההלכה בהרחבה והדברים ראויים

הרב שמואל הלוי ואזנר

רב אב"ד ור"מ

זכרון-מאיר, בני-ברק

בענין הנ"ל

רש"י דגם זה לא מספיק ובעינן ידיעה ברורה מכל ד' סימני טהרה.

והיות כי הדברים נמסרים כהיום ביד מגדלי העופות שאין להם שום ידיעה בשטח זה גם אם הם שומרי תורה ומצות ומכ"ש האחרים שרחוקים מזה, א"כ דבר חמור לפנינו שמתערכים מינים שאינם בדוקים בטרתן עם המינים המקובלים, ונמכרים ונשחטים הגידולים אח"כ בתור עופות במסורה בלי להרגיש.

וגם אם ננקוט בהוראת מרן הח"ס יו"ד סי' ע"ד בענין בר אווז הבר שהרכיבו על בר אווז ביתי, ובר אווז הבר אין אוכלים מדין שלילת מסורה, והתיר הביצים והאפרוחים, הנה כל הצירופים שצירף שם הח"ס לא שייכים בדין. וכיו"ב בתשובת בית שלמה יו"ד ח"א סי' קמ"ד שמצדד כנ"ל, אבל לא רצה להקל למעשה בנולדים עצמם [מלבד הביצים] רק בצירוף הסכמת גדולי הדור, יעש"ה אריכות דבריו.

והנה הגאונים האלה מדברים עכ"פ מעופות שחסרים מסורה אבל אין פקפוק בסימנים כי נתבררו, ואעפ"כ נתקשו להתיר מכח חסרון המסורה אעפ"י שהמדובר רק בזרע הזכר ואיכא צד דו"ג, וגם צד אין חוששין לזרע האב, עיין הי' בדבריהם הק' ובשאר רוב ספרי גדולי אחרונים שדנו בזה.

כבוד ידידינו הה"ג מופלג טובא ויר"א כש"ת מוה"ר הרב חזקיהו כהן שליט"א אחדש"ת באהבה. יקרתו והקונטרס לנכון קבלתי.

הנה נתעוררתי ע"י כבודו ת"ח מופלג וממונה על בתי מטבחים של עופות, וגם בקי היטב בענין גידול העופות הטהורים באה"ק, ע"ד המכשלה שהתחילה להתפשט מאד בתקופה האחרונה שמרכיבים זע"ז מינים שונים של סוגי התרנגולים, וזה כדי לפי דבריהם לשבח המין ולערב גנים שונים כדי לזכות בשבח ממון במכירת העופות.

ונתברר למעלה מכל ספק שמינים שמרכיבים לפעמים הזכר הוא ממין תרנגול עוף שאין לנו מסורה עליו ובמשך הדורות מדקדקי ההלכה פרשו ממין זה.

והיות כי אנו נמשכים אחרי פסיקת רבינו הרמ"א ביו"ד סי' פ"ב דאין לסמוך ע"ז ואין לאכול שום עוף אלא במסורה שקבלו שהוא טהור, וכן נוהגים, ואין לשנות ע"כ.

וגם לדעת רבינו הב"י בשו"ע שלא נחית לזה, היינו בעופות שבדקנו אותם ונמצאו כל הג' סימנים של טהרה בגופם, זפק וקורקבן נקלף, ואצבע יתרה, אשר זה מספיק לשיטת רבינו משה בר יוסף היודע בפרק א"ט שמוזה מוכח שאינו דורס ג"כ, אבל למעשה חשש רבינו הב"י גם לדעת

אבל נדון שלפנינו כבר כתבתי דהוא משנה חמור דנעשים הדברים ע"ד אינם בקיאים כלל, וגם הוא דבר תמידי, וכבר כתבתי בעניי בכמ"ק שאין להעמיד הנהגת הכלל על דברים של דיעבד, ובפרט לענין קדושת האכילה, ונתרבה מיום ליום שמרכיבים המינים, בלי להודע מה מרכיבים, והדברים יבואו ח"ו למכשול גדול באיסור מאכלות.

חמורה שלא להביא לשחיטת עופות רק ממקור שהוא בדוק מחשש תעוּבַת מינים, והאפרוחים גדלים רק ממין שהמסורה ברור בלי פקפוק בין מצד הזכר ובין מצד הנקבה, — והשי"ת יצילנו ממכשולים ופגיעה ח"ו בקדושת ישראל.

הנני דוש"ת ומחזיק טובו על עמדו בפרץ, מצפה לרחמי ה',

1234567

ע"כ עלינו להתעורר ולעמוד בהשגחה

שמואל הלוי ואזנר

יחודם של ימי בין המצרים

נתתי אל לבי לחקור בענין הזמן שיש מי"ז תמוז עד ראש השנה. והנה הם ע"ב ימים כמנין חס"ד שם הוי"ה במלוי יודין, ויש בהם י' שבתות, ג' שבתים בין המצרים וז' שבתים מן שבת נחמו עד ר"ה. ומפסירין בהם ג' דפורענותא וז' דנחמתא כמ"ש בשו"ע או"ח סי' תכ"ח. ושמעתי נשם רומזין לעשר ספירות, ג' השבתות רומזין לג' ראשונות [חב"ד], וז' שבתות שאח"כ לז' תחתונות [ז' מדות] ע"כ שמעתי. ולדעתי הטעם כי נודע שבשבת הוא עליית הקדושה מה שנתברר בימי החול, ועיין בלק"ו פ' בהר (ד"ה את שבתותי, דף מא, א), ולכן לפי שימי החול הם ימים הנמוכין בשנה לכן השבת הוא גבוה יותר כיתרון האור מתוך החושך, ונודע מה שפי' הקדוש מו"ה דוב בער זצ"ל כל רודפי' השגוה בין המצרים, כי מי שרודף אחר הקדושה יכול להשיגה בין המצרים דייקא, כדמיון המלך כשהוא בדרך הוא חונה במדור אפי' שאינו לפי כבודו כל כך, ובלבד שיהא נקי מרפש וטיט הרומז לכתמי העוונות, והרב הצדיק ארי' ליבוש מלאנציט זצ"ל פירש כל ימי השמה תשבות את אשר לא שבתה בשבתתיכם בשבתכם עלי', ר"ל שיהי' להם בגלות שבתים מאירים אשר לא הי' להם בימי הבית עכ"ד הקדושים. והוא מובן עם הנ"ל כיתרון האור מן החושך דייקא, ומכ"ש בימי בין המצרים שימי החול הם ימים הנמוכין מכל השנה, בוודאי השבתים הם שבתים גבוהים יותר מכל השנה.

(אמרי יוסף)

אח"ח 1234567

הרב משה שטרנבוך

סגן נשיא העדה החרדית ירושלים

אודות הכלאה גנטי בעופות היום

לכבוד מרנן ורבנן שליט"א

אח"ח 1234567

אודות השאלה בעופות שמתברר שעל ידי הכלאה "גנטי" שמשתילים או מזריקים משתפר התרנגול, ומגיעה לארץ מכמה מקומות בחו"ל, ומביא מהפכה בגידול תרנגולים, ומסתפקים אולי ההכלאה משל טמא, ומה עוד שטוענים שבדקו ומצאו תרנגול היום שחולק רגליו בסימן דרוסה, וע"כ שואלים אם לאסור התרנגולים וביצים עד שנדע מוצאם, או אין לחשוש לזה כלל.

והנה לפי שהבנתי "גנים" הללו מיוחדים לשיפור התרנגול ומועיל, אבל לא דמי לזרע או ביצה מתרנגול שעיקר יצירת הולד הלוא ממנו, ולכן חוששין לזרע האב, אבל כאן התרנגול רגיל שנפוץ בישראל, רק בהשתלה "גנטי" משפרים תכונותיו נראה שלא נאסר התרנגול, ורק אם לפנינו ניכר בכל סימני טומאה, אפילו טהור ועיבורו מטהורים אוסרים שהסימנים אוסרים, עיין תוס' נדה נ: (ד"ה תרנגולתא דאגמא).

ונראה שהרמ"א שאוסר כל עוף בלי מסורת, היינו במין חדש משונה, אבל כאן התרנגולים הם המצויים ומקובלים אצלנו דור דור, רק חוששין שמא שינו במקצתם ונאסרו, בזה אפילו אותם שנמצאו כן נאסרו, לא נאסור כל העופות שאין כאן מין חדש משונה, ובכל העופות שלפנינו בחזקתם בלי שינוי, וכפי ששמעתי וביררתי בשחיטה של העדה החרדית ששוחטים אלפי עופות יום יום, לא מצאו

עוף משונה, ואם כן באותם שנמצא סימני דרוסה נאסור (אף שספק גדול אם הם באמת טמאים כדרוסה וכמו שנבאר להלן) אבל בזה אין נדנוד חשש בכולם, ולא חיישינן למיעוטא דמיעוטא כי האי, ואם באנו לחשוש לא נשתה חלב שמצוי טריפות בפרה וכמו שמביא (בב"י ל"ט) בשם רש"י, ובביצים לא נאכל שמטריפות, רק אולינן בתר רוב, וכ"ש כאן שאפילו אחד מני אלף שמצוי אצלנו היום לא שמענו שטמא, היאך נחוש דכל העופות וביצים שהם ח"ו באיזה חשש.

ובשערי ציון (מהגאון מבילסק זצ"ל) סימן כ"א ענף ג' מסביר באריכות ומוכיח שבעופות המצויים אף שהינם במדינות שהם בשינוי ניכר (דצוארם ארוך וחטוטרת למעלה מחרטומם, וכבדים מאוד) ומ"מ לא נחוש לדרוסה, שעצם הדבר שמצוי באלפי בתים וחצרות לא שמענו שדורסים, מעיד שאינם דרוסה, שלא שמענו שמטילים ארס או אוכלים עוף אחר חי בלי שימות, ולא מכה בצפרניו, וע"כ אפילו משונים מותר ולא נחוש לדרוסה, וכן כאן התרנגולים המצויים אין לחשוש כלל שאסורים וע"ש היטב שמוכיח כדבריו מהקדמונים, ומה שטוענים שמצאו עוף חולק רגליו שסימן דרוסה נדון להלן. והאמת היא שאין כאן אפילו כדי ריעותא שנצטרך רוב להתיר, שאז ראוי לדון דהוה רוב התלוי במעשה שלא מועיל ואפילו מה"ת לא מועיל

הערה

לשיטת הרמב"ם, וכן לריב"ש (קצ"ב) בעופות צריך דוקא סימנים ולא מועיל רוב, כאן מוצאים (אם זהו דרוסה) לעתים רחוקות ואין כאן אפילו כדי ריעותא לחשוש לכל העופות, וכמו שנבאר כל זה בס"ד להלן (רק אם ברור שיש בו הסימנים שמטמאין יש פוסלים מה"ת שהסימנים גופא מטמאין, עיין תוס' נדה שהבאנו לעיל).

אמנם לפני שנבאר עיקר הדין, נקדים שכשיבקרנו במקום שעוסקים בגידול תרנגולים כאן בארץ, סיפר המומחה (יהודי דתי) שבאסיפה לפני כחודש מכל פינות העולם ממגדלים, הציע פרופסור אחד מומחה עולמי שלאחרי נסיונות נתברר לו שאם נרכיב לתרנגול "גנים" מעכברים ימהר הגידול, ויהיה להם בזה תועלת מרובה, ולדברי המספר הוא התנגד, ואף שכנראה עומדים כעת במחקרים לכד מי יימר שלא נגיע לכך. והקדמונים הביאו שאם תינוק מינק מגויה אף שמן הדין אין בזה איסור, הלוא אוכל דברים טמאים שמטמטם הלב ומוליד בזה טבע רע ר"ל, עיין רמ"א יו"ד ס"ס פ"א, ומי יודע אם הפעולה בעכברים שמשנה טבע התרנגול שמורגש בזה פעילותו, לא מוליד באוכלים בתמימות טבע רע, ולרמב"ם בתשובה במאכלות אסורות בא לידי מחשבות בכפירה ר"ל (וכן בזנות) ומטעם זה לבד ראוי לנו לעמוד על המשמר, אף שאין שום סימנים מהטומאה כלל, מאוס ומשקץ האוכל לנפש ישראלי הקדוש, ושמעתי שמעלימים לרבים מחקרים אלו שיש קבוצה קטנה שטוענים שזהו צער ב"ח לעכברים ואין לעשות בזה נסיונות, אבל אם אנו נכיר חובתינו בתקופה זאת עם השינויים ב"גנים" לא ליכשל במאכלות

נצליח בס"ד. והמגדל ששוחחני עמו, שאל כמה חרדים שנוהרין בכשרות מהודרת בארץ וכששמע אמר שמוכן להיכנע להחרדים, ויעשה הכל כפי רצונם ולא יביא מחו"ל מאומה, ומוכן להשגחה מעולה, ורק ניתן לו הכשר, וכמובן השפעת העכברים או צפרדעים לא ניכר בסימנים, רק אולי דרך מעבדה מיוחדת, ואם כן אף שאין סימנים כלל אם אין פיקוח עלולים ליכשל.

אמנם נבוא לעיקר הלכה, וקשה למצוא דמיון שנתחדש בימינו, וע"פ ורכס משנים הטבע, ואולי נדמה להרכבה באילן שילדה שסיבבה בזקנה לענין שנות ערלה מונין כזקנה, ואף שהענף שהורכב משנה לא נשתנה לאילן אחר שנשאר כמו שהוא רק עם שנויים, ורק באתרוג כשמרכיבים אנו פוסלים שחסר פסול בה וצריך דוקא למצוא אתרוג טהור.

אלפי דעת המגדל ששוחחתי עמו, אולי אמת הדבר שתוך אלפי תרנגולים המצויים יש ענף משונה שחולק את רגליו, וחז"ל גם כן ידעו את זה, ורק בספק דרוסה והיינו מין שמסתפקים בו אז לדעת ז"ל קיבלו זה לסימן דרוסה ואסור, אבל כשאין לנו בו שום סימן שדורס ואין בו זיהרא או שטורף אפילו חולק את רגליו אין לחשוש בו, ומה עוד שלדעתו גם קודם הרכבה היו מוצאים אחד מני אלפים כהנ"ל, רק לא השגיחו שלא הסתפקו, אבל הענף טהור שודאי ממין טהור אינו טמא אפילו מצאנו אחד חולק רגליו, (וסמך לדבריו שבש"ע יו"ד ר"ס פ"ד שאם אינו יודע אם דורס אלא, אם כשמעמידו אותו על חוט חולק את רגליו בידוע שהוא דורס, הרי מיירי שאינו ידוע אם דורס או לא והיינו המין, אבל אם אין לנו יסוד שדורס, ואינו סוג או מין חדש

ולמעשה דעתי להציע:

א. לא לשחוט שום עוף כשנמצא בו איזה שינוי מתרנגולים המקובלים ברגליו שקצר או במקום אחר, ואנו כבר הורינו כן לפני כמה שנים ונחזק הדברים עוד פעם.

ב. בינתיים אין שום חשש על התרנגולים ואין היום שום יסוד בארץ להחמיר בזה, אבל הדאגה לעתיד מוטל עלינו, ואם לא נדאג עכשיו נאחר ח"ו המועד ולא יעזור הפיקוח.

ויש להתקשר עם מגדלי עופות והבקיאים בחכמת הגנטיקה להבטיח מהיום והלאה שאין שום הרכבה מדברים האסורים. ולא יביאו כאן מחור"ל, ואז נפרסם שנעשה בפיקוח והשגחה מעולה בעופות (וביצים) במקומות שמסדרים, ונדרוש להעמיד על כך בשכר מומחה ויהא בזה בס"ד זיכוי לרבים ונדרוש שימהרו לסדרו.

ולענין ביצים שטוענים שמצאו בזמן האחרון ביצים ששני הצדדים שוין שזהו סימן שבא מטמא, הלוא מבואר בפוסקים שאם משהו חילוק ביניהם בטל הסימן וטהור, ואולי היום לא בקיאים בזה מספיק, אבל אף אי נימא כהאחרונים שסמכו על סימן זה לכד לתרנגולים ועופות, היינו כשמצאו מין חדש קיבלו הסימן דביצים לקבוע שזהו מין טמא, אבל לדין המין עד עכשיו ידוע ככשר ורובם ככולם בסימנים כדת וכדין, די לנו אם לחומרא נמנע לאכול ביצה זאת, אבל לא נטיל מזה חשש לשאר תרנגולים בשוק שבחזקתם עם מסורת דור דור (וב"ב בית מאיר" מכת"י החיד"א בדרכ"ת סי' פ"ב סק"ו מיירי שמצאו מין משונה ומוכיח מביצים משוונים).

לא נקבע גם בו שטמא במין ידוע שטהור, אם אחד חולק רגליו כהנ"ל, אבל להכשירו גופא אנו לא נקבל ח"ו דבריו בזה, אבל לחשוש בכל העופות על ידי זה אינו אלא תמוה ביותר וח"ו לשמוע דבריהם.

ובעיקר הדין חוששין לזרע האב, ביאר הגר"ח מבריסק זצ"ל בספרו ששייך רק לקבוע מין טהור וטמא וכן או בהמה או חיה (וצ"ב מחולין בפ"ד בכן פקועה שבא על בהמה מעליתא שתולין בחוששין לזרע האב, ושאלתי מרן הגאון דבריסק זצ"ל ואמר שזהו כמין אחר וצ"ב) אבל בנידון דידן ביארנו שאינו אלא משנה בתכונות ואין יסוד לאסורו, ואולי אם נדע שהשמינו אותו, נאסור מדין נתפטמה כל ימיה באסור דאסרינן, וד"ז צ"ב. עיין יו"ד ס' בהגה"ה, ובנתפטמה בשרצים יש לומר שיצירתו בכה"ג דשאני, וכמדומני שנתפטמה אינו אלא איסור דרבנן. וכהיום בודאי אין לאסור שאין עוד ריעותא והוכחה ולא אתחזק שמפטמים בעופות טמאים כלל. ולפני כמה שנים ביקרנו מטעם הבר"ץ במושבה, ומצאנו שם תרנגולים שהצואר ארוך ומשונה ובלי שערות והעידו לפנינו שכבר לפני חמשים שנה הכשירו בירושלים, ולא קבלנו הדברים, והכרענו שבכל עוף משונה פסול, וכך היא ההוראה עד היום בעדה החרדית.

ולע"ד אין השאלה רק בתרנגולים רק יגיע גם לבהמות, ואף שחז"ל אמרו שאין טהור מטמא מתעברים, היינו שאין מזדווגים זה לזה, אבל בדרך גנים לא שמענו, וכנראה עלולים ליקח גנים מחזיר ששמן עם הרכה בשר וישמין בשר כשר, ולעולם לא נכיר הדבר, וחובתנו לעמוד על המשמר כהנ"ל.

ולמעשה עומד אני בדעתי שצריכים לסדר השגחה ולדאוג לעתיד מפני שעתיד קדושת עם ישראל תלוי בו, ובפרט שמדינה כמו סין נכנס למחקרים ושם מצוי גם ביצים טמאים, ולאחב"י נקרא לא לחשוש היום, רק כשם שהם דואגים לעתיד במלחמות לכמה שנים, גם לכשרות אנו חייבין לדאוג, ואז הקב"ה יעמוד לעזרתנו,

אור החכמה
למחנה 2017

ונראה נפלאות וסייעתא דשמיא כהבא לטהר שמסייעים אותו, והקב"ה יראנו נפלאות מתורתו.

הנני המצפה בכליון לישועת ה' ורחמי שמים מרובים

אור החכמה
למחנה 2017

משה שטרנבוך

אור החכמה

(-) מקום החותמת

אור החכמה

ב' בהמ"ק היו הכנה לביהמ"ק השלישי

עמדו הקדמונים, הכי השני מקדשים שחרבו הם פועל ריק ח"ו והיו כלא היו חלילה מלומר כן, אמנם הענין הוא יובן עפ"י משל לאחד שהביא זרע אילן טוב ממרחק ונטעו עד שצץ ופרח ועשה פרי, ואח"כ נקרו והביא זרע אילן אחר ונטעו וגם עשה פרי ונקרו וחזר והביא זרע אילן דוגמתו מן המובחר ונטעו והכניסו לקיום להיות דבר המתקיים לעד. כי גם נסיעת ב' האילנות הראשונים ועקירתם הי' צורך קיום אילן הג', לאשר כי הארץ הלזו אינה מסוגלת לגדל אילן כזה בטבעה ולא ונוכל שאתו לזאת הקדים לנטוע נטע נאמן בארץ עדי תקבל קצת איכות וטבע עפר הארץ המגדלת אילנות כאלו. והנמשל הוא כשראתה חכמתו ית' אשר אין בכח הארץ הגשומה הלזו לקבל ולסבול אור קדושת ביהמ"ק השלישי שיבנה ב"ה אשר כוננה היוצר ליסדו על מכון הר ציון אשר עליו נאמר מי יעלה בהר ה' וגו' לולי הב' מקדשות אשר על ידם ובכח קדושת העבודה, מעשה הקרבנות, זבח ונסכים ויתר עבודת הקדש שהי' שם קנתה הארץ גם היא כח רוחני ואיכות קדושה נפלאה עדי תוכל מעתה לסבול קדושת הבית הג', עכ"ד בשינוי לשון. וזה שאמרו בשירתם תביאמו ותטעמו בהר נחלתך גו' וקראו הר ע"ש חורבנו כדכתיב הר ציון לבמות יער, וא"ת א"כ מה היא התועלת ממנו כיון שעתיד ליחרב, לזה אמר שהתועלת הוא מזכון לשבתך פעלת ה' דייקא, היא מקדש השלישי מעשה ידי יוצר ב"ו כי לולי הראשונות לא הי' כח לקבל בית הג'.

(ישמח משה)

אור החכמה

הרב חזקיהו יוסף כהן

בני ברק

ליבון כמה סברות וצדדי היתר בנוגע לכשרות ה"בשר" וה"ביצים" אשר בימינו

בעזה"י ערב שבת קודש פרשת "שמות", עשרים לחודש "טבת", שנת תשנ"ט

מחבר התשובה

כש"ת הרה"ג ר' שלמה זלמן ווייסנשטרן שליט"א

מחבר התשובה

פה בני-ברק — כולל "חזון-איש"

אחר הכבוד הראוי!

מה שהעברת לי בנוגע לכמה צדדי ספיקות, הקשורים לכשרות ה"עופות" וה"ביצים" שבימינו, שהרבו לדון בהם לאחרונה; ברצוני לנצל הזדמנות זו להגיב עליהם בקצרה — עד כמה שניתן, לא לפני שנדגיש ונחזור ונדגיש; דמאחר וכבר פסקוהו למילתא להתיירא, ע"י מרנן ורבנן הפוסקים הגאונים שליט"א אשר מפיהם אנו חיים, פשיטא דאין הדברים מכוונים אלא לפלפולא בעלמא, ויהיה זה צעד נוסף בנסיון לרדת לעומקן של דברים בטעמא דמילתא.

מחבר התשובה

מחבר התשובה

ונחלק את פרטי הצדדים לסעיפים — בדרך של שו"ת:

א"ח 1134567

מחבר התשובה

—א—

שאלה:

היש"ש המובא (בסי' פ"ב) בדברי הש"ך (בסק"ח). ובודאי הוה סניף גדול להקל בכל הענין, כדעת רוב הראשונים.

מחבר התשובה

וכך היא גם המשמעות הפשוטה מדברי הגר"א (שם, בסק"ג); שעיקר הפסק בזה הוא כדעת ר' משה ב"ר יוסף, וכנ"ל.

תשובה:

אכן כך היא שורת ההלכה, ב'סתמא', כ'שלא ראינו' ש'דרס'; דאז בדאית ביה ג' 'סימני-טהרה', מעיקר הדין, אין להסתפק ולחוש אולי ושמא 'ידרוס' אי פעם. ולמרות זאת; 'מסורת' אנו מצריכין, כל זה כדי

הן אמת שלהלכה למעשה נפסק דינא להחמיר כשיטת רש"י, דבכדי להתיר עוף בעינן ד' 'סימני-טהרה' — הכולל גם את הסימן ש'אינו-דורס'. למרות זאת, הלוא גם המחבר והרמ"א עצמם ס"ל כדעת רוב הראשונים, שעיקר ההלכה היא כר' משה ב"ר יוסף; דסגי בג' 'סימני-טהרה' בלבד, דאין בנמצא עוף כזה — עם גס"ט ש'ידרוס'. הרי שמעיקר הדין; בדאית ליה גס"ט, גם אם 'ידרוס' או 'יחלוק-אצבעותיו' בפועל הרי הוא עומד ב'כשרותו', וכמו שאכן כתב

תודותינו להרה"ג ירא ושלם מוה"ר פלטיאל גראס שליט"א על התאמצותו בהמצאת תשו' זו לידינו. זכות הרבים תלוי בו, יתברך ממעון הברכות בכל וזילי דמיטב.

לחוש ולצאת גם לשיטת רש"י [שבדרך
אגב; הראשונים עצמם הם שפסקו להחמיר
כשיטת רש"י], דס"ל דלטהר עוף בעינן
בדוקא ד' סימני-טהרה מעיקר הדין, כדי
שלא יבואו לטעות כדרך שטעו כשטיהרו
את ה'תרנגולתא-דאגמא' (חולין ס"ב: , נדה
נ').

אך לא כך הם פני הדברים בעוף שאנו
רואים בו שהוא 'דורס' או
'חולק-אצבעותיו' בפועל, דאז איגלאי
מילתא שנשתנה ברייתו, ודי בזה כדי
לאוסרו [אפילו אם היה זה ב'מקרה' –
יעוין מזה בשו"ת חת"ס, יו"ד ח"ב – סי'
ע"ד, בד"ה; "ר"א ב"צ אומר". ועל כרחק
כוונתו שם; ש'חלוקת-האצבעות' גופא היה
ב'מקרה' אצל זה העוף עצמו, דדי בזה כדי
לחשוש בו לאיסורא – כשאכן מדובר
ב'חלוקה' ברורה האוסרת. דאי מישתעי רק
על 'מקרה' שנראה עוף בין העופות כשהוא
'חולק את רגליו' באופן קבוע, מאי קשיא ליה
– לשם מה בעינן 'מתיחת-החוט', הא
בודאי צריכים אנו לכך באופן שראינו באותו
העוף גופא ש'חלק-רגליו' ב'מקרה', ובעינן
למידע אם היה זה 'מקרה' חד פעמי –
להתירו, או דתמיד הרגלו בכך – לאוסרו,
וכל זה נוכל לדעת רק ע"י 'בדיקת-החוט'
דייקא. אלא בודאי, שאם ראינו בעוף זה
ש'חלק-רגליו' באותה 'חלוקה' האוסרת, מיד
נאסר אפילו היה זה רק ב'מקרה'. ולכך גם
בזה האופן כבר לא יועיל 'מתיחת-החוט',
מאחר שזה העוף כבר נאסר, אפילו אם לאחר
מכן יעמד ע"ג ה'חוט' ב'חלוקה' של 'שלוש
לכאן ואחת לכאן'. וכך אנו רואים גם בכל
ה'עופות-הדורסים'; אשר למרות ש'חלוקת-
האצבעות שתיים לכאן ושתיים לכאן' קיים
בהם מכח תכונתם ה'טבעית', הרי שבפועל
ההשתמשות בזה ה'טבע' היא אצל האחד

פחות ואצל השני יותר, אך בכל מקרה לא
בצורה החלטית וחד משמעית. שכן רבות
פעמים הם נעמדים ע"ג ה'חוט' גם באופן של
שלוש לכאן ואחת לכאן, ושוהים עליו בזה
האופן זמן רב. ודו"ק]. דהא ה'סימנים'
לכשעצמם אין בהם משום 'גורם-טומאה',
כי אם מה שהם משמשים כחוטין המובילין
אל השביל הנכון בידיעת האמת. אם עוף זה
'דורס' אם לאו. וכמו שאמר התנא
במתניתין; ("שם, נ"ט). כל עוף הדורס
טמא". שאכן זהו הגורם הבלעדי
ל'טומאה'.

וכל זה הוא גם לדעת כל הראשונים;
דהא גם היש"ש שמתיר – ביש בו גס"ט
אף בראינו ש'דורס' או 'חלק-אצבעותיו'
בפועל, הנ"מ אם היה זה ב'מקרה'. וכן
משמע מלשונו (בפא"ט, סי' קט"ו);
'ונראה אע"ג דעוף נאכל במסורת, אם
שוב אנו רואין בו שדורס או יש בו
סימני דריסה [כאן רש"י] את
'סימני-הדריסה' כמו ל'דריסה' עצמה גם
לגבי זה הענין המדובר – שעד כה היה ברור
-ביודעין – עפ"י 'מסורת' שאין בזה העוף
אפילו 'סימני-דריסה', אלא ש'חוזר
לסורו', א"כ חוזר לסורו ואיתגלי
בהתייהו שמסורת בטעות היתה. אבל
לפי מ"ש בראיות חזקות, היכא שיש לו
ג' סימני טהרה ששוב אינו דורס,
אפילו אם ראינו שדורס [ולפ"י המשמעות
דלעיל, נראה; 'שדורס' לאו דוקא, דהוא
הדין בשנתגלו בו רק 'סימני-דריסה']
אמרינן שינוי הוא, כמו שמצינו שינוי
בארי שלפעמים אינו דורס וכן אמרינן
נמי בהאי עופא, כדי שלא לזתור דברי
התלמוד ודברי הגאונים שבז"ר כשמש
לפי דבריהם, היכא שיש לו ג' סימני
טהרה שאינו דורס כלל וכלל. א"כ

דעוף זה טמא אין לסמוך על ג' סימנים, גם א"א בקיאים בצורת זפק אם הוא כשאר זפק, ע"כ אין לזוז מפסק רמ"א, ואף דמסורת, כל שראינו דרס אף שכף רגלו וחרטום רחב וג' סימנים, צ"ע בזה, וראוי לאסור, כמ"ש באות הקודם". עכ"ל. הרי שגם לדעת היש"ש — שהתיר כנ"ל, עכ"פ, אם עושה כן יותר מפעם אחת או באופן 'אס' מקובלים דעוף זה טמא, דאז 'אין לסמוך על ג' סימנים' גם לדעת היש"ש, דבכל כלל יש גם יוצא מן הכלל.

אדרבה ואדרבה; מסיבה זו — למרות הכל חששו הראשונים לדעת רש"י, דמחמת חומרת האיסור של 'מאכלות-אסורות' חששו גם ל'יוצא מן הכלל', שבזה כאמור לכו"ע אסור.

צא דוק בלשון הב"י (שם, בסוף ד"ה; "ומ"ש או שקולט מן האויר וכו'), מש"כ; "ולפי זה צ"ל; דלר"ח מתניתין דקתני 'וכל שיש לו אצבע יתירה וכו'', יש לו כל הסימנים קאמר, דמסתמא מחזקינן ליה באינו דורס כיון שיש בו כל שלשה סימנים, וכדברי ה"ר משה ב"ר יוסף וכו' (ע"כ)". הרי דבמפורש כתב כן לדעת ה"ר משה ב"ר יוסף, דמסתמא, דוקא אז, 'מחזקינן ליה באינו דורס כיון שיש בו כל שלשה סימנים', ומשמע, דאם עכ"פ אנו רואים בפועל שזה הפרט יוצא מן הכלל, בודאי לא יועיל זה הכלל להתירו.

וכך היא גם משמעות לשון המחבר (שם, ס"ב); "ואע"פ שיש לו ג' סימנים אלו אין לאכלו, לפי שאנו חוששין שמא הוא דורס (ע"כ)". דלמרות זאת שמתחלת דבריו [עיי"ש] משמע דפסק כרמב"י, בכ"ז

מוכרחין אנו לומר שמקרה הוא. אבל צריך לדקדק ולעיין בו היטב אם הג' סימנים של טהרה סימנים ממש בהווייתן וכו' (ע"כ)". הרי שכל זה רק באופן דאפשר לתלות 'שמקרה הוא', אבל היכא שאנו רואים שטבעו בכך, ה"ז אסור אפילו אם עושה כן רק לפרקים, וכדמשמע במפורש מלשוננו מש"כ [לגבי אופן הראשון]; בעוף שיש עליו מסורת, אך אין גס"ט בגופו]; 'אם שוב אנו רואין בו שדורס או יש בו סימני דריסה, א"כ חוזר לסורו ואיתגלי בהתייהו שמסורת בטעות היתה'. הרי דמשמע, דאיירי באופן שברור הדבר מעבר לכל ספק שעוף זה לא היה 'דורס' ולא 'חלק-אצבעותיו' מעולם, אלא ד'שוב' ראינו בו 'סימני-דריסה' ומתברר ד'חוזר לסורו', ולמרות זאת שהדבר נעשה רק ב'מקרה' הרי הוא נאסר בכך — אא"כ אית ביה גס"ט, דאז תלינן לומר 'מקרה' הוא וכדלעיל. וכך היא גם המציאות ב'טבע-הבריאה', דישנם דברים שמקבלים ביטוי מוחשי רק לפרקים, ולא ראינו אינו ראה [עיי' בש"ך הארוך; יו"ד סי' פ"ב, בד"ה; "ונראה שהרמב"ם"].

וכך גם פירש את דבריו הפמ"ג (שפ"ד; בסי' פ"ב, סק"ח), וז"ל; "עש"ך בשם יש"ש דג' סימנים בגופו, אף שראינו פעם אחת דורס לית לן בה, והש"ך סיים דאין להקל כ"כ. משמע לכאורה; דלא פליג עליה אא"כ בראינו שדרס פעם אחת, הא לאו הכי שרי בג' סימנים. ואמנם המעין ביש"ש, הולך לשיטתיה; דסובר דעיקר כשיטת רבינו משה בר' יוסף, תלתא דזר בכולהו, שיש לכל אחד חד סימן טהרה, ואין לך בעופות טמאים אחד שיהיו לו ג' סימני טהרה. ואפ"ה כתב; אם מקובלים

וז"ל התוס' בחולין (ס"א. , בד"ה; "כל שיש לו אצבע יתירה וכו'"); "ומפרש ר"ת; כיון שיש לו ג' סימנין הללו של טהרה, בידוע שאינו דורס וטהור, וא"צ לבדוק בסימן של דריסור". עכ"ל" ומשמע; ד'לבדוק' אין צריך, אבל אם 'דורס' בפועל אסור.

והרשב"א בחידושיו כתב (שם, ס"ב. , באמצע ד"ה; "גירסת הגאונים וכו'"), וז"ל; "דנשר בנין אב, דכל שאין כמוהו טהור. והוא שאינו ידוע שדורס, אבל ידוע שדורס ודאי טמא, דהא 'כל הדורס טמא' כדקתני במתניתין. ואע"ג דר' חייא מבנין אב דנשר נמירי להו, הלכך, היה מן הדין שאפילו דורס טהור, כיון שאינו דומה לנשר בארבעה סימנין. י"ל שכך היתה קבלה בידן של חכמים, שאין לך בכל העופות הטהורין דורס כלל". עכ"ל. הרי דמשמע; ד'קבלה' זו אכן תקפה היא לגבי מה טהיה עד אז עוד מימי קדם, אך עכ"פ אינה מנוגדת מצד 'טבע-הבריאה' אם תשתנה, לכן בהתנגש 'קבלה' זו עם מציאות מוכחות, ממשמע שנשתנתה המציאות, ואי אפשר ל'טהר' בכה"ג מכח 'קבלה' זו, וכדפירש בריש דבריו.

עוד כתב שם (באמצע ד"ה; "פי' הרב רבי משה ברבי יוסף ז"ל"); "גידוע שהוא טהור", כלומר; שא"א לעוף הבא בג' סימנין אלו בגופו שהוא דורס, שכך הוא מסורת בידן של חכמים וכו'". עכ"ל. הרי שגם בכאן התייחס ל'קביעה' האמורה, שמקורה רק מכח 'מסורת' שהיתה 'בידן של חכמים', ואשר בהחלט אינה נוגדת את 'טבע-הבריאה'. לכן אם מתברר ביום מן הימים, שקיימים גם מינים כאלו

חשש גם ליוצא מן הכלל, דאסיר אז לכו"ע — כשימצא כשהוא 'דורס'.

וכך גם יוצא מפורש מדברי הש"ך, שכתב (שם, סק"ד); "ומדינא שרי בג' סימנין הללו אפילו אינו ידוע אם דורס אם לא (וכו'), ואפ"ה אנו נוהגים לאסור אף שאינו דורס מ"מ איכא למיחש שמא ידרוס פעם אחרת (ע"כ)". משמע בבירור; דאם אכן נמצא ש'ידרוס פעם אחרת', הרי הוא אסור 'מדינא' בכל גווני גם לאותם המתירים 'מדינא' ב'סתמא'.

ולענין ד'זוהי נמי הכונה בדברי הגר"א (בסק"ז); "אבל לשיטת הפוסקים ושיטת התוס', דכל שיש"ל ג' סימנים האחרים בידוע שאינו דורס, אין לחוש (ע"כ)". 'אין לחוש', דייקא, דעכ"פ אם הוא 'דורס' בפועל, נשתנה עליו מעשה בראשית ונאסר.

וכך היא לכאורה המשמעות מדברי ה"מגיד-משנה" (הל' "מאכלות-אסורות"; פ"א, ה"כ), וז"ל; "ודע, שנראה מן המשנה והגמרא, שכל עוף שיש לו ג' סימני טהרה אע"פ שאין ידוע אם דורס אם לאו טהור, שאין להסתפק שמא דורס הוא דודאי לא דריס. וזה דעת רובי המפרשים ז"ל, וכן העלה הרשב"א ז"ל בספרו הקצר, וזה דעת הרמב"ן". עכ"ל. ומשמע 'שאין להסתפק שמא דורס הוא' כל עוד שאין לנו כל ידיעה מפורשת על כך, אבל לא כן הוא באופן אשר המציאות טופחת על פנינו ומכחשת את זו ה'קבלה', שאז אף לדעת שאר הראשונים יש גם 'יוצא מן הכלל'.

ובאמת נוכל ללמוד כל זאת גם מפורש מדברי הראשונים גופיהו, וכדלהלן;

[1234567]

[1234567]

תועיל קבלת הרז"ה לטהרו, אלא על פי מסורת אחרים הגדולים מאותם שאמרו שהוא טמא". עכ"ל. ובפשטות משמע מדבריו, דגם לגבי קבלת הרז"ה — דעל זה סמכין לכתחילה לדעת המחבר, זהו רק 'בסתם עוף שאינו מוחזק לא לטהור ולא לטמא'. אך אם חזינן ביה 'סימני-טומאה' בפועל, בודאי לא יועיל שום דבר בעולם לטהרו.

גם המאירי כתב בפירוש שמועה זו, וז"ל; "וקבלנו פירושה על אחד מארבעה דרכים. הראשונה לגדולי הרבנים, ואף גדולי קדמונינו הסכימו בה עם קצת גאוני ספרד. ואעפ"י שגדולי הרבנים אינם שוים מכל וכל עמהם בפל' הסוגיא, וכן שאני מוסיף בה לישיבה, מכל מקום לענין פסק זה וזה שוים. והוא, שהם סוברים על שאר עופות שכלם דורסים ויש להם שלשה סימני טהרה, ואם כן על כל פנים הם זפק ואצבע יתרה וקורקבן נקלף" [עיי"ש] אריכות גדולה מאוד בזה. עכ"ל. ובדבריו שם הזכיר כמה וכמה פעמים; שאין אחר ה'דריסה' או אחר 'חלוקת-האצבעות' כלום, שאין הטהור דורס לעולם". עכ"ל.

וראוי להסמך בכאן מש"כ ה"מעדני-יו"ט" על הרא"ש בפרק "אלו-טריפות" (בסי' ס"ח) (בסימני הרא"ש) סק"ה, באמצע ד"ה; "וכל שיש לו קשקשים כו'"; "ואני בהיותי אב"ד ור"מ בק"ק ווינא, הביא אלי החכם מוהר"ר אהרן רופא נר"ו דג נקרא בלשונם שטינק"ס מרינו"ס, ונמצא בים הספרדי. והוא סס המות, ורקחים יודעים פעולות להוציא הארס ממנו, ואז עושין מבשרו במיני רפואות. ויש

שיש בהם גס"ט והם 'דורסים', אין זו סתירה כלל וכלל לאותה 'קביעה' האמורה, ובודאי שאי אפשר להתיר מינים אלו מכה 'קביעה' זו, וכך היא גם ההלכה להרמב"י וכנזכר.

והרשב"א עצמו מסיים שם (ס"ב: , בד"ה; "ומכל מקום"); "ומכל מקום; מתוך שרבו בזה הסברות והפירושים, אין לסמוך בעוף הבא לפנינו בלא ארבעה סימני טהרה לאכלו, אלא במסורת. וכ"כ רש"י ז"ל וכו'". עכ"ל. ומזה שכתב; 'וכ"כ רש"י', משמע שהוא עצמו ס"ל כן 'מדינא'.

וכל זה דוקא לשיטת אותם הראשונים דס"ל כה"ר יוסף ב"ר משה; דבאיכא גס"ט ליכא למיחש ל'דריסה', והני 'עופות-טמאים' שהוזכרו בתורה לית בהו גס"ט. אבל יש גם כמה וכמה ראשונים דס"ל; ד"י"ט מ'העופות-הטמאים' הנזכרים בתורה יש להם ג' 'סימני-טהרה', הרי שדעתם ברורה למדי, אשר גס"ט אינם מהווים שום הוכחה על שלילת טבע ה'דריסה'.

ויעויין מש"כ הרא"ש בתשובותיו (כלל כ', סי' כ' — הביאו ב"דברי-חמודות", בפא"ט; סי' ס' (בסימני הרא"ש), ס"ק שכ"ג), פסק [כרש"י] בענין ה'סיגואנה'; ד"י"ט מ'העופות-הטמאים' הנזכרים בתורה, יש להם ג' 'סימני-טהרה'.

ועיין מש"כ לגבי זה בכנה"ג (סי' פ"ב — ב"י, ס"ק ל"ח), וז"ל; "ול"נ, דס"ל להרא"ש, דלא סמכין על קבלת הרז"ה אלא בסתם עוף שאינו מוחזק לא לטהור ולא לטמא, התם סמכין אקבלת הרז"ה דמסתמא מהטהור הם. אבל בעוף שאנו מוחזקים בו דטמא, לא

אוצר החכמה

למציאות וה"ז אסור לכל הודעות ולכל הפירושים, גם אם בבריאת שמים וארץ אכן לא היה דבר זה בנמצא.

וכבר נתבאר באריכות בפוסקים, דלענין זה, השוו דין 'חולד-אצבעותיו' כדין 'דורס' ממש;

ויעיין מש"כ הרמב"ם בהל' "מאכלות-אסורות" (פ"א, ה"כ), וז"ל; "כל עוף שחולק את רגליו כשמותחין לו חוט שנים לכאן ושנים לכאן, או שקולט מן האויר ואוכל באויר, הרי זה דורס וטמא". עכ"ל. וב"מגיד-מושנה" שם; "וסובר רבינו, דלא פליג ת"ק דמתניתין עליה". עכ"ל.

ועיין עוד מש"כ ב"מעדני יו"ט" על הרא"ש בפא"ט (בס"ק שי"ט), וז"ל; "וכתב רמ"י ז"ל, דנ"ל, דבסימן זה דכל החולק יש לאסור אף במי שיש קבלה בידו שהוא טהור, דהא חזינן דקבלת טעות הוא בידו. ע"כ. ודבריו נכונים, דחזינן בגמרא בתרנגולתא דאגמא דהו אכלי ליה, ושוב חזיוה דדרסה ואכלה, ואסרה. ומ"מ חידש בדגרינו; שיש לסמוך על סימן זה דהחולק כו', כמו על דריסה בעצמה". עכ"ל.

וכך היא גם המשמעות מדברי המחבר (שם, בס"כ); "ואם אינו יודע, אם דורס אם לאו, אם כשמעמידים אותו על חוט חולק את רגליו שני אצבעותיו לכאן וב' אצבעותיו לכאן (וכו'), בידוע שהוא דורס". ובשלב זה הא קמירי משיטת רמב"י [וכמו שכתב בהמשך דבריו; "יש שלשה סימני טהרה וכו'"], ורק בסוף הסעיף הביא את דעת רש"י; "ואע"פ שיש לו ג' סימנים אלו אין לאכלו. לפי שאנו חוששין שמא הוא דורס, אלא א"כ יש

לו שדרה וראשו רחב וגם יש לו קשקשים על כל גופו, ואין לו שום סנפיר, רק יש לו ארבע רגלים כרגלי בהמה או חיה. ושאלני על זה, דממ"נ, אם נחשב רגלים לסנפירים הלא דרכיה דרכי נועם, א"א לומר שהתורה מסרה לנו כלל שע"י כן נבוא לאכול סם המות (וכו'). ואשתומם על זה מאוד, ולא ידעתי להשיב. רק אמרתי; שאפשר שהוא מין מורכב, ולא הורכב קודם מ"ת. כמו הימים, שאמרו בב"ר שהקב"ה לא בראם בששת ימי בראשית, ואף זה מין הורכב אחר קבלת תז"ל; 'כל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר' (ע"כ).

ומזה תראה; דשייך שינוי במעשה בראשית גם מבחינה זו, ל"טמאות" נגר קבלה מפורשת ל"טהר", זאת כאשר אנו רואים בפועל שאכן מדובר ב"יוצא מן הכלל".

והראני ידיד אחד מה שמצא כתוב מחד מקמאי, ("דמשק-אליעזר" (קאמרנא) — פי' על הזוה"ק דף ע' ע"א), ה"א תרס"ו. "תרנגולא קרי כדן פלגות לילא ממש (זוה"ק ד"י ע"ב)". וז"ל; "נתן סימן שידע שאז הוא חצות לילה. 'כדי"ן', כלומר, עבור זה ברא הקב"ה התרנגול לקרות בקולו בחצות לילה, כדי שידעו בני ישראל הקדושים שצריכים אז לעמוד. אבל עתה בדור הזה שנתערבו בתרנגולים כמה מיני עופות טמאים, נשתנו קריאתם ואינם קורים בחצות כנודע". עכ"ל.

וכמו כן בנידן דידן; למרות זאת דקיי"ל שבגס"ט ליכא למיחש ל'דריסה', אם עכ"פ אנו רואים בפועל שהוא בגדר 'יוצא מן הכלל', לא נוכל להתכחש